Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.esosder.org
Electronic Journal of Social Sciences e-ISSN:1304-0278
Ekim/October(2025) - Cilt/Volume:24 - Sayı/Issue:4 (1538-1557)

Depremin Çocuklarda Bıraktığı Travmatik İzler ve Sosyal Hizmetin Hayat Kurtaran Rolü

The Traumatic Effects of Earthquakes on Children and the Life-Saving Role of Social Work

Çağla GİRGİN[1]

Öz

Bu çalışma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin çocuklar üzerindeki travmatik etkilerini ve sosyal hizmet uzmanlarının rollerini incelemektedir. Deprem sonrası çocuklarda travma sonrası stres, uykusuzluk, suçluluk ve alt ıslatma gibi psikososyal tepkiler sıkça görülmüştür. Çocukların yas sürecini yönetmede güvenli bağların kurulması, grup ve oyun terapileri etkili bulunmuştur. Ayrıca, mahremiyet ihlalleri ve kayıp çocukların izlenmesi gibi etik sorunlar dikkat çekmiştir. Drama ve simülasyon gibi eğitim yöntemleri, çocuklarda afet farkındalığını artırmıştır. Araştırma, Hatay, Adıyaman ve Kahramanmaraş'ta görev yapan 15 sosyal hizmet uzmanı ile fenomenolojik desen kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmış, içerik analizi ile yedi ana tema belirlenmiştir. Bulgular, sosyal çevre, aile desteği, yanlış müdahaleler ve profesyonel destek eksikliklerinin çocukların travmaya tepkilerini etkilediğini göstermiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının sahadaki müdahaleleri, çocukların travmatik etkilerle başa çıkmasında kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle uzun vadeli destek mekanizmaları ve etik ilkelere bağlılık, çocukların yeniden normal hayata uyum sağlamalarını desteklemiştir. Bu sonuçlar, afet durumlarında sosyal hizmet müdahalelerinin önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, çocuklar, travma, sosyal hizmet

Abstract

This study aims to examine the traumatic impacts of the February 6, 2023 Kahramanmaraş earthquakes on children from the perspectives of social workers. Designed within a qualitative research framework and employing a phenomenological approach, the study included 15 social workers who served in Hatay, Adıyaman, and Kahramanmaraş, selected through purposive sampling. Data were collected via semi-structured interviews and analysed using thematic analysis. According to the participants' accounts, psychosocial reactions such as post-traumatic stress, sleep disorders, guilt, and enuresis were frequently observed among children following the earthquake. Establishing secure attachments, engaging in group activities, and implementing play therapies were reported as effective strategies in managing the grieving process. However, ethical concerns including violations of privacy and challenges related to the monitoring of missing children were also emphasized. Furthermore, methods such as drama and simulation were noted to enhance disaster awareness among children. In conclusion, the participants' perspectives highlight that the interventions of social workers play a critical role in supporting children's coping with traumatic experiences, while sustained support mechanisms and adherence to ethical principles essential in facilitating children's processes of readjustment.

Keywords: Earthquake, children, trauma, social work

[1] Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi Beyşehir Ali Akkanat Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, caglagirgin@selcuk.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-8440-6320, https://ror.org/045hgzm75

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received Date: 11.12.2024 – Kabul Tarihi/Accepted Date: 01.09.2025
Atıf İçin/For Cite: GİRGİN Ç., "Depremin Çocuklarda Bıraktığı Travmatik İzler ve Sosyal Hizmetin Hayat Kurtaran Rolü", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2025;24(4): 1538-1557*
https://doi.org/10.17755/esosder.1599673
License: CC BY-NC 4.0

Giriş

Bu çalışma, depremlerin çocuklarda bıraktığı travmatik etkileri ve sosyal hizmetin bu süreçteki kritik rolünü incelemektedir. Depremler, çocuklarda fiziksel olduğu kadar psikolojik ve duygusal izler de bırakmakta; erken yaşta yaşanan travmalar, güvenlik algısını, bağlanma ilişkilerini ve sosyal etkileşimleri olumsuz etkilemektedir. Travma sonrası stres bozukluğu, kaygı, depresyon ve akademik güçlükler bu dönemde sık görülür. Bu noktada sosyal hizmet uzmanlarının erken müdahale, psiko-eğitim ve aile destek programlarıyla devreye girmesi önemlidir. Depremlerin çocuklar üzerindeki uzun vadeli etkilerini anlamak, sosyal hizmet uygulamalarını güçlendirmek açısından gereklidir (Dursun, 2023; Marangoz & İzci, 2023; Aykaç vd., 2024; Özdemir & Engin, 2024). Depremler, çocuklar gibi kırılgan gruplarda ciddi psikososyal etkiler yaratır (Doostgharin, 2009; Fergusson vd., 2014; Santos, 2010; Şalcıoğlu & Başoğlu, 2008). Yaş, gelişimsel özellikler, sosyal destek düzeyi ve kayıplar stres belirtilerinin şiddetini belirler. Korku, kaygı, uykusuzluk, sosyal ilişkilerde bozulma ve bedensel şikâyetler sıkça görülür (Sönmez, 2022; Karabulut & Bekler, 2019). Bu nedenle çocukların güvende hissetmeleri, temel ihtiyaçlarının karşılanması ve duygularını ifade etmeleri desteklenmelidir. Normal yaşama dönüşte sosyal etkinlikler ve psikososyal destek büyük önem taşır (Öner, 2021). Sosyal hizmet uzmanları, bireysel ve toplumsal düzeyde müdahaleleriyle travmanın etkilerini azaltır. Kriz müdahalesi, psiko-sosyal destek ve kaynaklara erişim sağlama gibi çok yönlü roller üstlenirler (Javadian, 2007). Çocuklara yönelik travma odaklı yaklaşımlar; duygularını ifade etmelerini, baş etme becerilerini geliştirmelerini ve sosyal destekten yararlanmalarını sağlar. Grup çalışmaları, oyun terapisi ve hikâye anlatımı gibi yöntemler çocukların travmayı anlamlandırmalarına katkı sunar. Bu müdahaleler ruhsal dayanıklılığı artırırken, çocukluk travmalarının ileriki yaşlardaki olumsuz etkilerini de azaltır. Sosyal hizmet uzmanları, toplumsal dayanışmayı güçlendirerek aileler ve toplumlar için yeniden yapılanma sürecinde köprü rolü üstlenir (Iravani, 2005; Javadian, 2007; Sarkar vd., 2020; Sapkota vd., 2021). Deprem sonrası çocuklarda korku, huzursuzluk, anksiyete ve depresyonun yanı sıra bedensel şikâyetler de görülür. Tang vd. (2020), baş ağrısı, mide bulantısı, uyku problemleri ve çarpıntı gibi belirtilerin psikolojik stresin yansıması olduğunu belirtmiştir. Duygularını ifade etmekte zorlanan çocuklarda bu belirtiler belirginleşmekte, düşük gelirli bölgelerde sağlık hizmetlerine erişim kısıtlılığı müdahaleyi geciktirebilmektedir (Tang vd., 2020). Afet sonrası güçlü sosyal destek ağları, iyileşme sürecine büyük katkı sağlar. Sosyal ilişkiler ve duygusal destek, travma sonrası stres ve depresyon riskini azaltır (Sezgin & Punamaki, 2016; Ozer vd., 2004). Ailelerin güçlendirilmesi, çocukların uyum sürecini kolaylaştırır. Ebeveynlerin kriz dönemlerinde bilgilendirilmesi, çocukların güven duygusunu yeniden kazanmalarına yardımcı olur (Masonbrink & Hurley, 2020). Sosyal hizmet uzmanları, afet hazırlık atölyeleri ve kriz sonrası destek programlarıyla aile ve çocukların başa çıkma becerilerini artırmayı hedefler. Ebeveynlere yönelik afet hazırlık programlarının PTSS riskini azalttığı gösterilmiştir (Tanrıkulu & Kayaoğlu, 2024; Demirci vd., 2024). Uzmanlar ayrıca, ciddi davranış değişiklikleri gösteren çocukların profesyonel destek almasını sağlayarak travmanın uzun vadeli etkilerini azaltır (Mooney vd., 2021). Afet sonrası danışmanlık, destek grupları, psikolojik tedavi ve temel ihtiyaç hizmetleri, travmatik etkilerin hafifletilmesinde etkilidir. Bu tür destekler, çocuklarda kabuslar, korkular, yalnız kalma isteği ve okula gitmekten kaçınma gibi tepkilerin azalmasına yardımcı olur. Örneğin, destek gruplarında yaşadıklarını paylaşan çocuklar rahatlama yaşarken, temel ihtiyaçların karşılanması güven duygusunu yeniden inşa eder (Khan vd., 2023; Özer, 2023). Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanlarının liderliğinde danışmanlık ve psikososyal destek sağlanması büyük önem taşır (Kaya vd., 2024). Çocuklar afet sonrasında uzun vadeli psikososyal desteğe ihtiyaç duyar. Adams vd. (2022), bu süreçte çok paydaşlı iş birliğinin gerekliliğini vurgulamıştır. Basnet (2020) toplum temelli destek sistemlerinin, Yeon vd. (2020) ise okul, aile ve toplum düzeyindeki bütüncül çalışmaların önemini belirtmiştir. Sosyal hizmetin kapsayıcı yaklaşımı; uzmanlar, toplum kuruluşları ve

yasama organlarının iş birliğiyle afetlerden etkilenen çocukların güvenli ve sağlıklı bir yaşamı yeniden kurmasında kritik rol oynar.

Bu araştırma, 6 Şubat Depremi sonrasında çocuklarla çalışan sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerini ve bu sürece ilişkin değerlendirmelerini inceleyerek, sosyal hizmet literatürüne önemli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Mevcut çalışmalar, depremin çocuklar üzerindeki psikolojik etkilerini (Gürbüz & Koyuncu, 2023), ebeveyn ve çocukların yaşadığı duygu durumlarını (Darga, 2023) ve okul ortamında yaşanan sorunları (Arslan, 2023) detaylı bir şekilde ele almıştır. Bu araştırma ise çocuklarla doğrudan çalışan sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerine odaklanarak alana farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Çalışma, sosyal hizmet uzmanlarının çocuklarla gerçekleştirdiği müdahaleleri, karşılaştıkları güçlükleri ve çocuk haklarını korumaya yönelik yaklaşımlarını sahadan elde edilen verilerle ortaya koymaktadır. Böylece sosyal hizmet uygulamalarına özgü ihtiyaçları belirleyerek, afet sonrası hizmetlerin daha etkili ve sürdürülebilir şekilde yapılandırılmasına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu temel amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şunlardır:

1. Deprem sonrası çocukların yaşadığı psikolojik ve davranışsal tepkilerin anlaşılması, bu tepkileri etkileyen faktörlerin belirlenmesi.
2. Sosyal hizmet uzmanlarının afet bölgelerinde karşılaştıkları zorlukların ve bu zorluklara yönelik müdahale stratejilerinin ortaya konulması.
3. Çocukların yas sürecini desteklemek için kullanılan psikososyal müdahale yöntemlerinin değerlendirilmesi.
4. Afet bölgelerinde çocuk haklarının korunması için alınan önlemler ve bu süreçte yaşanan hak ihlallerinin boyutlarının incelenmesi.
5. Çocukların afetlere ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerini artırmaya yönelik eğitim yöntemlerinin etkinliğinin değerlendirilmesi.
6. Sosyal hizmet uzmanlarının afet bölgelerinde kullandıkları psikososyal müdahale araçlarının etkilerinin analiz edilmesi.
7. Çocukların psikososyal iyileşme sürecini destekleyen sosyal destek mekanizmalarının etkinliğinin artırılmasına yönelik öneriler geliştirilmesi.

1. Yöntem

1.1. Araştırma Deseni

Nitel araştırmalar, sosyal olguları kendi bağlamı içinde anlamlandırarak bireylerin algı ve deneyimlerini bütüncül biçimde ele almayı amaçlar (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu çalışmada, bireylerin belirli bir olguya ilişkin yaşantılarını derinlemesine incelemeye olanak tanıyan fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Fenomenoloji, kişisel deneyimlerin özünü ortaya çıkarmaya odaklanır ve bireylerin yaşantılarına dair anlamları keşfetmeyi hedefler (Merriam & Tisdell, 2015; Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu desen, insanların olayları nasıl algıladıklarını ve değerlendirdiklerini anlamaya yönelik olup, bireysel deneyimlerin derinlemesine incelenmesini sağlar (Willig, 2013; Creswell, 2016; Roberts, 2020). Sosyal ve insana özgü durumların karmaşıklığını çözümlemede, bireylerin yaşantılarına dayalı bilgi üretimi açısından önemli bir yaklaşımdır. Fenomenolojik araştırmalar, hipotez testine dayalı nicel yöntemlerden farklı olarak, bireylerin yaşadıkları olguların anlamını keşfetmeye odaklanır (Wertz, 2005). Bu bağlamda fenomenoloji, bireylerin deneyimlerinin özünü anlamlandırırken betimsel ve tümevarımsal bir analiz sunar. Araştırmacı, katılımcıların yaşantılarının ardındaki temel ögeleri ve bu ögelerin oluşturduğu gerçekliği açığa çıkarmayı hedefler (Merriam & Tisdell, 2015). Dolayısıyla fenomenolojik desen, bireylerin deneyimlerini merkeze alarak sosyal olguların derinlemesine anlaşılmasını sağlayan güçlü bir nitel yöntemdir (Willig, 2013; Creswell, 2016).

1.2. Çalışma Grubu

Araştırmada, Türkiye'nin farklı bölgelerinde görev yapan 15 sosyal hizmet uzmanı ile çalışılmıştır. Katılımcılar, araştırma konusu olan olguya ilişkin deneyime sahip bireylerden amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir (Padilla-Diaz, 2015). Bu yöntem, sınırlı sayıda katılımcıyla derinlemesine analiz yapmaya olanak tanıdığı için tercih edilmiştir.Veriler, katılımcıların deneyimlerini özgürce ifade etmelerini sağlayan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşmeler birebir gerçekleştirilmiş, konunun kapsamına uygun olarak derinlemesine yürütülmüştür. Bu yöntem, sosyal hizmet uzmanlarının deneyimlerini anlamada etkili bir yol sunmuştur (Smith & Eatough, 2007). Katılımcıların %60'ı erkek (9 kişi), **%40'ı kadın (6 kişi)**dir. %66.67'si evli (10 kişi), %33.33'ü bekârdır (5 kişi). Çocuk sahibi olma durumuna göre; %53.33'ü (8 kişi) çocuğu olmadığını, %33.33'ü (5 kişi) 1–2 çocuğu olduğunu, %13.33'ü (2 kişi) ise 3–4 çocuğu bulunduğunu belirtmiştir.Yaş dağılımı; %20'si (3 kişi) 22–26 yaş, %33.33'ü (5 kişi) 27–31 yaş, %40'ı (6 kişi) 32–36 yaş ve %6.67'si (1 kişi) 42 yaş üzerindedir. Eğitim durumuna göre katılımcıların %73.33'ü lisans (11 kişi), %26.67'si yüksek lisans (4 kişi) mezunudur. Mesleki deneyim açısından; %33.33'ü (5 kişi) 1–5 yıl, %40'ı (6 kişi) 6–10 yıl, %6.67'si (1 kişi) 11–15 yıl, %20'si (3 kişi) ise 16 yıl ve üzeri deneyime sahiptir. Görev alanlarına göre; %26.67'si (4 kişi) çocuk hizmetlerinde, %20'si (3 kişi) engelli bireylerle, %13.33'ü (2 kişi) kuruluş müdürü olarak çalışmakta, kalanlar ise aile danışmanlığı, psiko-sosyal destek, eğitim ve yayın alanlarında görev yapmaktadır. Ebeveyn eğitim düzeyine bakıldığında, annelerin %53.33'ü ilköğretim, %33.33'ü ortaöğretim mezunudur. Babaların ise %40'ı ilköğretim, %33.33'ü ortaöğretim, kalanları ise ön lisans ve üzeri eğitime sahiptir. Katılımcıların %86.67'si (13 kişi) sağlık sorunu olmadığını, %13.33'ü (2 kişi) reflü veya tiroit gibi kronik rahatsızlıklara sahip olduğunu belirtmiştir.

1.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi ve Verilerin Toplanması

Veri toplama sürecine geçmeden önce, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Etik Kurulu'nun 18.10.2024 tarih ve 69 nolu kararı ile etik açıdan uygun görüldüğü onayı alınmıştır. Araştırmada, depremin çocuklarda bıraktığı travmatik etkileri ve sosyal hizmetin bu süreçteki rolünü anlamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, katılımcıların deneyimlerini özgürce ifade etmelerine olanak tanırken, araştırmacının belirli temalar etrafında odaklanmasını sağlar. Görüşmeler, önceden hazırlanmış açık uçlu sorularla yürütülmüş, ancak süreç içinde yeni konuların keşfine de imkân tanınmıştır (Patton, 2015; Brinkmann & Kvale, 2018). Bu yöntem, yapılandırılmış görüşmelerin sistematik yapısını, yapılandırılmamış görüşmelerin esnekliğiyle birleştirerek katılımcılardan derinlemesine veri elde edilmesini sağlar (Creswell, 2013). Böylece araştırmacıya hem belirlenmiş temalar üzerinde ilerleme hem de katılımcıların özgün deneyimlerini keşfetme olanağı sunar (Rubin & Rubin, 2005). Yarı yapılandırılmış görüşme, katılımcıların deneyimlerini kendi ifadeleriyle aktarmasına imkân tanıdığı için fenomenolojik araştırmalarda sıkça tercih edilir (Smith, Flowers & Larkin, 2009). Açık uçlu sorular, katılımcıların duygu ve düşüncelerini derinlemesine ifade etmelerini teşvik ederek araştırmacıya geniş bir bakış açısı kazandırır (Seidman, 2006). Görüşme soruları, literatür ve araştırma problemi doğrultusunda geliştirilmiş; sosyal hizmet ve nitel araştırma alanında uzman iki akademisyenin görüşleri doğrultusunda son hâline getirilmiştir. Görüşmeler, depremden etkilenen çocuklarla çalışan sosyal hizmet uzmanları ile randevu alınarak yüz yüze veya çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı açıklanmış, gönüllü katılım ve ses kaydı izni alınmıştır. Bu yöntem, uzmanların deneyimlerinin derinlemesine analiz edilmesine olanak sağlamıştır.

1.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, tematik analiz yöntemi ile incelenmiştir. Tematik analiz, nitel araştırmalarda verilerdeki anlamlı kalıpları ve temaları tanımlamak, düzenlemek ve yorumlamak için kullanılan sistematik bir yaklaşımdır (Boyatzis, 1998; Braun & Clarke, 2012). Bu yöntemin seçilme nedeni, katılımcıların deneyim ve algılarını derinlemesine analiz ederek anlamlı sonuçlara ulaşma olanağı sunmasıdır. Tematik analiz, açık ifadelerin yanı sıra örtük fikirleri de ortaya çıkararak araştırma konusuna dair derinlemesine bir anlayış sağlar (Boyatzis, 1998; Namey vd., 2008). Kodlama süreci, verilerin düzenlenmesine, temaların özetlenmesine ve farklı durumlarda toplanan verilerin karşılaştırılmasına imkân tanır (Alholjailan, 2012). Bu yöntem, temaların sıklığını belirleme, kodlar arasındaki ilişkileri inceleme ve kavramlar arası bağlantıları keşfetme fırsatı sunar. Eleştirel biçimde sentezlenen temalar, alanın genel eğilimlerinin daha geniş bir bağlamda değerlendirilmesine katkı sağlar (Au, 2007; Çalık & Sözbilir, 2014). Ayrıca, tematik analiz, önceden belirlenmiş kavramlarla yeni verilerin karşılaştırılmasına ve bu ilişkilerin yorumlanmasına imkân tanıyan esnek bir yapı sunar (Ültay & Çalık, 2012). Genel olarak, tematik analiz, karmaşık nitel verilerde açık ve örtük anlamları sistematik biçimde ortaya çıkararak araştırma konusuna dair derinlemesine bir anlayış geliştirilmesini sağlar.

1.5. Araştırmanın Güvenirliği

Bu çalışmada verilerin güvenirliğini ve inanılırlığını sağlamak amacıyla Guba & Lincoln'ın (1982) belirlediği inanılırlık, güvenilebilirlik ve aktarılabilirlik kriterleri temel alınmıştır. İnanılırlığı artırmak için uzun süreli etkileşim sağlanmış, katılımcı teyidi ve uzman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır (Holloway & Wheeler, 1996; Yıldırım & Şimşek, 2013). Güvenilirlik kapsamında verilerin toplanması ve analiz süreçleri detaylı bir şekilde raporlanarak ve denetleme yolu ile desteklenmiştir (Houser, 2015; Streubert & Carpenter, 2011). Aktarılabilirlik için, katılımcıların demografik bilgilerinin ayrıntılı bir şekilde tanımlanması sağlanmış, böylece benzer durumlara uygulanabilirlik hedeflenmiştir (Sharts-Hopko, 2002).

2. Bulgular

Depremin Çocuklarda Bıraktığı Travmatik İzler ve Sosyal Hizmetin Bu Süreçteki Hayat Kurtaran Rolü, başlıklı araştırmada, toplanan verilerin analizi sonucunda yedi temel tema oluşturulmuştur. Bu temalar, araştırma kapsamında belirlenen kategoriler ve katılımcıların görüşlerinden elde edilen bulgularla zenginleştirilmiştir. Her tema, çocukların yaşadığı travmalar ve sosyal hizmet uzmanlarının bu süreçteki deneyimlerini kapsamlı bir şekilde açıklamaktadır. Bulguların detayları, tematik analiz sonuçları ile birlikte Tablo 1 de sunulmuştur:

Tablo 1.Tema, alt tema ve kategoriler

Temalar	Alt Temalar	Kategoriler	Frekans(f)
1.Deprem Sonrası Çocukların Psikososyal Durumlarının Anlaşılması	Psikolojik Tepkiler	Donukluk ve şok, Uykusuzluk ve kabuslar, Travma sonrası stres belirtileri, Kendi kendini suçlama	12
	Davranışsal Tepkiler	Alt ıslatma, Aileden ayrılmama, Doyumsuzluk ve şımarıklık, Ani öfke patlamaları	10
2. Afet Bölgelerinde Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü ve Zorlukları	Görev Yerleri ve Süreleri	Hatay, Adıyaman, Kahramanmaraş gibi yoğun hasar bölgeleri, Kısa ve uzun süreli görevler	15
	Organizasyonel Sorunlar	Koordinasyonsuzluk, Ekiplerin sürekli değişmesi, İnsan gücü yetersizliği, Lojistik eksiklikler	10
3. Çocukların Yas Süreci ve Psikososyal Müdahale	Yas Sürecinin Yönetim	Güvenli bağların kurulması, Duyguların ifade edilmesine izin verilmesi, Uzun süreli destek mekanizmaları, Grup terapileri	8
	Sosyal Destek Mekanizmaları	Aile ve akraba desteği, Psikolojik destek, Eğitim ve sosyal entegrasyon, Oyun terapisi	9
4. Çocuk Haklarının Korunması ve İhlaller	Kayıp Çocuklar	Kimlik doğrulama süreçleri, Çocukların güvenli alanlara yerleştirilmesi, Ailelerin bulunması ve birleştirilmesi, Kayıp çocukların izlenmesi	10
	Mahremiyetin Korunması	Fotoğraf çekimi ve paylaşımı, Yardımların duyurulmasında etik sorunlar, Çocukların özel alanlarının ihlali, Gizlilik eksiklikleri	6
5. Deprem ve Afetler Hakkında Farkındalık Çalışmaları	Eğitim ve Tatbikatlar	Okullarda afet bilinci eğitimleri, Tatbikatların düzenlenmesi, Yaş gruplarına uygun eğitim materyalleri, Afet bilinci dersleri	9
	Uygulamalı ve Drama Tabanlı Eğitimler	Drama etkinlikleri, Aktif katılımcı yöntemler, Oyun odaklı farkındalık, Simülasyon çalışmaları	8
6.Psikososyal Müdahale Araçları	Temel İhtiyaçların Karşılanması	Barınma ve beslenme, Hijyen koşullarının sağlanması, Temel ihtiyaçların karşılanması, İletişim altyapısının kurulması	12
	Psikososyal Destek ve Oyun Alanları	Oyun çadırları ve etkinlikler, Grup ve bireysel görüşmeler, Mobil ekiplerin etkinliği, Uzman ekiplerin sürekliliği	10
7.Çocukların Tepkilerini Etkileyen Faktörler	Aile ve Çevresel Etkiler	Aile desteği ve yaklaşımı, Güvenli ortam sağlanması, Sosyal çevre etkisi, Kayba yönelik destek mekanizmaları	7
	Profesyonel Müdahale ve Yanlış Uygulamalar	Yanlış müdahale örnekleri, Profesyonel destek eksiklikleri, Amatör ekiplerin etkisi, Yanlış uygulamalardan kaynaklanan zararlar	6

1. Tema: Deprem Sonrası Çocukların Psikososyal Durumlarının Anlaşılması

Alt Tema 1.1: Psikolojik Tepkiler

Kategoriler: Donukluk ve şok, uykusuzluk ve kabuslar, travma sonrası stres belirtileri, kendi kendine suçlama.

Katılımcı Görüşleri:

"Depremi kendilerine ceza olarak algılıyorlardı. Ödev yapmadıkları veya geç yattıkları için olduğunu düşünüyorlardı. Bu durum çocukların suçluluk duygusunu artırıyordu." (K11)

"Depremden sonra herhangi bir ses, mesela balon patlaması bile, çocuklarda büyük bir korkuya neden oluyordu. Tepkiler normalden çok daha şiddetliydi." (K3)

"Bazı çocuklar tamamen donuklaşıyordu. Ne konuşmak istiyorlar ne de oyun oynuyorlardı. Bu durum onları izlerken çok acı vericiydi." (K1)

"Uykusuzluk çok yaygındı. Sabahları uyuyor, geceleri ise depremin olduğu saatlerde uyanık kalıyorlardı. Bu düzensizlik çocukları oldukça zorladı." (K4)

Alt Tema 1.2: Davranışsal Tepkiler

Kategoriler: Alt ıslatma, aileden ayrılmama, doyumsuzluk, ani öfke patlamaları.

Katılımcı Görüşleri:

"Çocuklar ailelerinden hiç ayrılmak istemiyordu. Yanlarından bir an olsun uzaklaşmamaya çalışıyorlardı. Bu, kaybetme korkusundan kaynaklanıyordu." (K10)

"Sürekli gelen yardımlar çocuklarda doyumsuzluk yaratmıştı. Örneğin, bir oyuncak alıyor, hemen ardından başka bir oyuncak daha istiyorlardı." (K1)

"Oyun oynarken travmayı dışa vuruyorlardı. Sürekli birbirlerini kurtarma senaryoları oluşturuyorlardı." (K14)

"Bazı çocuklar oyun oynarken aniden öfke patlamaları yaşıyordu. Bu tepkiler aslında içsel çatışmalarının bir yansımasıydı." (K9)

2. Tema: Afet Bölgelerinde Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü ve Zorlukları

Alt Tema 2.1: Görev Yerleri ve Süreleri

Kategoriler: Hatay, Adıyaman, Kahramanmaraş gibi yoğun hasar bölgeleri; kısa ve uzun süreli görevler.

Katılımcı Görüşleri:

"Hatay'da yaklaşık 10 gün boyunca sahadaydım. Psikososyal destek ekibi olarak görev aldık ve çocuklarla birebir çalıştık." (K2)

"Adıyaman'da 10 gün kaldık. Bu süre zarfında ailelerle de sık sık görüşmeler yaptık." (K14)

"Maraş'ta bir hafta, Hatay'da iki hafta süreyle çalıştım. Bu süreler çok yoğundu ama yeterli değildi." (K7)

"Kasım ayında Hatay'da 15 gün görev yaptım. Depremden aylar sonra bile ihtiyaçlar devam ediyordu." (K8)

Alt Tema 2.2: Organizasyonel Sorunlar

Kategoriler: Koordinasyonsuzluk, ekip değişimi, insan gücü yetersizliği, lojistik eksiklikler.

Katılımcı Görüşleri:

"Her 15 günde bir ekip değişiyordu. Bu hem danışanlar hem de uzmanlar için sıfırdan başlamak anlamına geliyordu." (K6)

"Şarj ve iletişim ağlarının kesintisi büyük sorunlara neden oluyordu. Özellikle acil durumlarda iletişim kurmak imkânsız hale geliyordu." (K13)

"Koordinasyonsuzluk çok büyüktü. Lojistik destek geç sağlanıyordu ve bu da süreci zorlaştırıyordu." (K9)

"Ekiplerin yetersizliği nedeniyle bazı bölgelerde yeterli hizmet verilemedi. Herkes yeterince organize olamamıştı." (K5)

3. Tema: Çocukların Yas Süreci ve Psikososyal Müdahale

Alt Tema 3.1: Yas Sürecinin Yönetimi

Kategoriler: Güvenli bağların kurulması, duyguların ifade edilmesi, uzun süreli destek mekanizmaları, grup terapileri.

Katılımcı Görüşleri:

"Yas sürecinde çocuğa yaşaması gereken duyguları yaşatmalıyız. Onları hemen eğlendirmeye çalışmak, bu süreci tamamlamalarını zorlaştırır." (K11)

"Çocukların güvenli bağlar kurmaları çok önemliydi. Özellikle travmatik kayıplar yaşayan çocuklarda bu bağlar iyileşmeyi hızlandırdı." (K6)

"Uzun süreli destek mekanizmaları olmadan bu süreç tamamlanamaz. Çocuklar süreklilik ister." (K13)

"Grup terapileri, çocukların yalnız olmadıklarını hissetmelerine yardımcı oldu." (K10)

Alt Tema 3.2: Sosyal Destek Mekanizmaları

Kategoriler: Aile ve akraba desteği, psikolojik destek, eğitim ve sosyal entegrasyon, oyun terapisi.

Katılımcı Görüşleri:

"Oyun terapisi, çocukların yaşadığı travmanın etkilerini hafifletmede çok etkiliydi. Onları oyunlar aracılığıyla anlamaya çalıştık." (K14)

"Ailelerin çocuklarla birlikte bu sürece dahil edilmesi gerekiyordu. Aile desteği iyileşmede önemliydi." (K8)

"Okul çağındaki çocukların eğitime hızlıca dönmesi iyileşme süreçlerini hızlandırdı." (K2)

"Psikolojik destek alan çocuklar, yas sürecinde daha hızlı ilerleme kaydediyordu." (K12)

4. Tema: Çocuk Haklarının Korunması ve İhlaller

Alt Tema 4.1: Kayıp Çocuklar

Kategoriler: Kimlik doğrulama, güvenli alanlar, aile birleştirme, kayıp çocukların izlenmesi.

Katılımcı Görüşleri:

"Ailelerinden bağımsız kalan çocuklar için kimlik doğrulama süreçleri çok önemliydi. Her bir çocuğun güvenliğini sağlamak öncelikliydi." (K11)

"DNA testleri, kayıp çocukların ailelerine ulaştırılmasında kullanıldı ama süreç çok uzun sürdü." (K2)

"Bazı çocukların hala kayıp olduğu biliniyor ve bu durum oldukça üzücü." (K1)

"Güvenli alanlar oluşturulmadığı için bazı çocuklar risk altında kaldı." (K13)

Alt Tema 4.2: Mahremiyetin Korunması

Kategoriler: Fotoğraf çekimi ve paylaşımı, yardım süreçlerinde etik ihlaller, özel alanın korunamaması, gizlilik eksiklikleri.

Katılımcı Görüşleri:

"Fotoğraf çekimi bile çocuk haklarının ihlaline giriyor ama bu konuda yeterli hassasiyet gösterilmedi." (K6)

"Yardım süreçlerinde yapılan fotoğraf çekimleri çocukların mahremiyetini ciddi şekilde zedeledi." (K9)

"Psikososyal destek sırasında gizlilik ilkesi yeterince gözetilmedi." (K10)

"Yardım dağıtımı sırasında yapılan çekimler rahatsız edici bir görüntü oluşturuyordu." (K3)

5. Tema: Deprem ve Afetler Hakkında Farkındalık Çalışmaları

Alt Tema 5.1: Eğitim ve Tatbikatlar

Kategoriler: Okullarda afet bilinci eğitimleri, tatbikatlar, yaş gruplarına uygun materyaller, afet bilinci dersleri.

Katılımcı Görüşleri:

"Okullarda afet bilinci eğitimlerinin erken yaşta başlaması gerekiyor. Çocuklar bu eğitimlerle ne yapmaları gerektiğini öğreniyorlar." (K9)

"Tatbikatlar gerçekçi olmalı ve sık sık tekrarlanmalı. Çocuklar bir kriz anında refleks olarak doğru hareket etmeyi öğrenmeli." (K10)

"Yaş gruplarına uygun eğitim materyalleri kullanılmalı. Özellikle küçük yaş grupları için eğitici videolar ve oyunlar daha etkili oluyor." (K3)

"Afet bilinci dersi ilkokuldan itibaren zorunlu olmalı. Bu bilinçlenme sadece çocuklar için değil, toplum için de önemli." (K13)

Alt Tema 5.2: Uygulamalı ve Drama Tabanlı Eğitimler

Kategoriler: Drama etkinlikleri, aktif katılım, oyun odaklı farkındalık, simülasyon çalışmaları.

Katılımcı Görüşleri:

"Drama etkinlikleriyle çocukların afet bilinci artırılabilir. Bu yöntemle çocuklar hem öğreniyor hem de eğleniyor." (K12)

"Aktif katılımcı yöntemler daha etkili oluyor. Çocuklar bu süreçte aktif rol aldıklarında daha kalıcı öğrenme sağlanıyor." (K6)

"Oyun odaklı farkındalık çalışmaları küçük yaş gruplarında çok etkiliydi. Çocuklar oyunlarla deprem bilinci kazanıyor." (K7)

"Simülasyon çalışmaları, çocukların gerçek hayatta karşılaşabilecekleri durumları deneyimlemelerine olanak sağlıyor." (K15)

6. Tema: Psikososyal Müdahale Araçları

Alt Tema 6.1: Temel İhtiyaçların Karşılanması

Kategoriler: Barınma, beslenme, hijyen koşulları, iletişim altyapısı.

Katılımcı Görüşleri:

"Temel ihtiyaçlar karşılanmadan psikososyal destek etkili olamaz. Öncelikle barınma ve beslenme koşulları sağlanmalı." (K12)

"Hijyen koşulları çok kötüydü. Çocuklar ve aileler sağlıksız ortamlarda yaşıyordu. Öncelikli olarak bu durum iyileştirilmeliydi." (K9)

"İletişim altyapısının kurulması da çok önemliydi. Acil durumlarda haberleşme sağlanamıyordu." (K13)

"Barınma ve gıda yardımları düzenli olarak sağlanmadan başka hiçbir müdahale anlamlı olamaz." (K8)

Alt Tema 6.2: Psikososyal Destek ve Oyun Alanları

Kategoriler: Oyun çadırları, grup ve bireysel görüşmeler, mobil ekipler, uzman sürekliliği.

Katılımcı Görüşleri:

"Oyun çadırları çocukların dikkatini dağıtmak ve travmayı hafifletmek için çok etkiliydi." (K14)

"Grup ve bireysel görüşmelerle çocukların travma sonrası süreçlerini yönetmeye çalıştık." (K10)

"Mobil ekiplerin etkinliği çok önemliydi. Ancak ekipler sürekli değiştiği için sürdürülebilir bir destek sağlanamadı." (K6)

"Uzman ekiplerin sahada sürekli bulunması gerekirdi. 15 günlük rotasyon sistemi çok verimli değildi." (K9)

7. Tema: Çocukların Tepkilerini Etkileyen Faktörler

Alt Tema 7.1: Aile ve Çevresel Etkiler

Kategoriler: Aile desteği, güvenli ortam, sosyal çevre etkisi, kayba yönelik destek.

Katılımcı Görüşleri:

"Aile bireylerinin çocuklara yaklaşımı çok önemliydi. Destekleyici bir tutum sergileyen ailelerin çocukları daha hızlı toparlanıyordu." (K8)

"Çocuklar güvenli bir ortamda olduklarını hissettiklerinde daha az travma yaşıyorlar. Bu yüzden güvenli alanlar oluşturulmalı." (K11)

"Sosyal çevrenin desteği de çocukların iyileşme sürecinde etkiliydi. Komşular ve akrabalarla yapılan paylaşımlar çocukları olumlu etkiliyordu." (K13)

"Kayba yönelik destek mekanizmaları eksikti. Çocuklar bu süreçte yalnız bırakılmamalıydı." (K9)

Alt Tema 7.2: Profesyonel Müdahale ve Yanlış Uygulamalar

Kategoriler: Yanlış müdahaleler, profesyonel eksiklikler, amatör ekip etkisi, duygusal bastırma.

Katılımcı Görüşleri:

"Yanlış müdahaleler, çocukların travmayı daha yoğun yaşamasına neden oluyordu. Profesyonel destek çok önemliydi." (K6)

"Amatör ekiplerin müdahaleleri bazen travmayı artırdı. Uzman olmayan kişiler sahada olmamalıydı." (K10)

"Yanlış uygulamalar, çocukların duygularını bastırmasına neden oluyordu. Çocuklara duygularını ifade etme şansı verilmeliydi." (K11)

"Profesyonel destek eksikliği, müdahale sürecinin başarısız olmasına neden oldu. Daha fazla uzman saha çalışması yapmalıydı." (K12)

3. Tartışma

1. Tema: Deprem Sonrası Çocukların Psikososyal Durumlarının Anlaşılması

Deprem gibi doğal afetler, çocukların psikososyal gelişimlerini derinden etkileyerek çeşitli psikolojik ve davranışsal tepkilere yol açmaktadır. Çocukların bu süreçte verdikleri tepkiler; yaş, gelişim dönemi, kişisel özellikler ve travmanın şiddetine bağlı olarak farklılık gösterebilir. Aral (2023) çocuklarda travma sonrası donukluk, şok, odaklanma güçlüğü, unutkanlık ve halüsinasyonlar gibi belirtilerin görülebileceğini vurgulamıştır. Bu süreçte özellikle uyku bozuklukları, kabuslar ve gece terörü gibi problemler de sıkça yaşanır ve çocukların günlük işlevselliğini ciddi şekilde etkileyebilir (Aral, 2023). Deprem sonrasında çocuklarda sıklıkla travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) belirtileri gözlenmektedir. Bulut (2010), TSSB'nin çocuklarda olayı yeniden yaşama, kaçınma ve aşırı uyarılma belirtileri ile ortaya çıkabileceğini belirtmiştir. Bu tür tepkiler, çocukların afet sonrası güvenlik algısının zedelendiğinin bir göstergesidir. Ayrıca bazı çocuklar, deprem gibi kontrol edemedikleri olaylar için kendilerini suçlayabilir ve bu durum özgüven kaybına neden olabilir (Aral, 2023). Özellikle küçük yaş gruplarında, alt ıslatma gibi regresif davranışlar ve ebeveynden ayrılmak istememe gibi tepkiler sık görülmektedir (Aral, 2023; Aykaç vd., 2024). Deprem sonrası çocukların yaşadığı psikososyal etkiler yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal ve eğitim ortamlarında da görülmektedir. Şam vd. (2025) Kahramanmaraş Depremi sonrası gençlerde akademik, psikolojik ve sosyal sorunların yaygınlaştığını, özellikle kaygı, depresyon ve somatizasyon belirtilerinin yoğunlaştığını ve okul rehberlik hizmetlerinin bu süreçte yeterince yapılandırılamadığını ortaya koymuştur. Çalışmada, yer değiştiren, yakınlarını kaybeden ve özellikle kız öğrencilerin psikolojik açıdan daha fazla etkilendiği görülmüştür. Benzer şekilde, Ergün Arslanlı vd. (2024) Kahramanmaraş Depremi'nden etkilenen çocuklarla yürüttükleri nitel çalışmada, çocukların çizimlerinde ‘güvenlik arayışı’, ‘normale dönme isteği’ ve ‘duygusal karmaşa’ gibi temaların ön plana çıktığını belirlemiştir. Bu durum, çocukların yaşadıkları travmayı çeşitli semboller ve somut ifadelerle dışa vurduklarını ve yaşadıkları kaygı ile başa çıkmak için özellikle güvenli bir ortam arayışında olduklarını göstermektedir. Raccanello vd. (2017) ise depremden iki yıl sonra çocukların duygu ifadelerinde hâlâ belirgin bir şekilde korku ve üzüntü gibi olumsuz duygulara odaklandıklarını ve depremle ilgili bilgi ve duygusal anlatımlarının daha derinleştiğini tespit etmiştir. Bu bulgu, afet sonrası psikososyal etkilerin uzun vadede de devam edebileceğine işaret etmektedir. Araştırmaya göre, deprem deneyimi çocukların duygusal dili zenginleştirse de özellikle olumsuz duyguların baskınlığı uzun süre korunmaktadır. Bu nedenle uzun vadeli psikososyal destek programlarının planlanması büyük önem taşımaktadır. Margolin vd. (2010) ise çocukların afet sonrası iyileşme süreçlerinde aile, okul ve sağlık profesyonellerinin eş zamanlı ve koordineli çalışmasının önemini vurgulamış; psikologların, aile ve toplum içinde iş birliği yaparak çocukların duygusal dayanıklılığını güçlendirecek kapsamlı müdahaleler geliştirmesi gerektiğini belirtmiştir. Yazarlar, özellikle afet riski yüksek bölgelerde önceden hazırlanmış müdahale modellerinin önemine dikkat çekmişlerdir. Tüm bu çalışmalar, afet sonrası çocukların psikososyal destek ihtiyaçlarının çok boyutlu olduğunu ve bu süreçte bireysel terapilerin yanı sıra okul temelli ve aile odaklı müdahalelerin de gerekli olduğunu göstermektedir. Çocukların afet sonrası tepkileri anlık olmayıp, uzun yıllar sürebilecek kalıcı etkiler bırakabileceğinden, psikososyal destek hizmetlerinin süreklilik arz etmesi ve çocukların yaş, gelişim ve kültürel bağlamlarına uygun şekilde yapılandırılması gerekmektedir.

2. Tema: Afet Bölgelerinde Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü ve Zorlukları

Afet bölgelerinde sosyal hizmet uzmanlarının rolü, afet öncesi hazırlık, afet anında müdahale ve afet sonrası iyileşme süreçlerini kapsayan geniş bir yelpazede kritik bir öneme sahiptir. Dickson vd. (2022), sosyal hizmet uzmanlarının afet öncesinde eğitimci, toplum lideri ve afet planlayıcısı olarak görev aldıklarını; afet sırasında vaka yöneticisi, sosyal koruma yöneticisi ve danışman rollerini üstlendiklerini ve afet sonrasında ise savunuculuk, kalkınma kolaylaştırıcılığı ve izleme-değerlendirme çalışmalarında aktif rol oynadıklarını belirtmektedir. Ancak, bu süreçler birçok yapısal ve mesleki zorlukla birlikte yürütülmektedir. Özellikle afetin yoğun olarak etkilediği Hatay, Adıyaman ve Kahramanmaraş gibi bölgelerde sosyal hizmet uzmanları hem kısa hem de uzun süreli görevlendirmelerle sahada bulunmaktadır. Bu uzun süreli sahada kalma durumları, uzmanlarda "merhamet yorgunluğu" olarak bilinen tükenmişlik sendromuna yol açabilmektedir (Figley, 1995). Alakara-Özcan (2018) ve Aktaş (2002) da afet bölgelerinde uzun süre görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının ciddi psikolojik ve duygusal yükler taşıdığını vurgulamaktadır. Aynı zamanda, sosyal hizmet uzmanlarının afet bölgelerinde destekledikleri kişilere karşı sürekli empati göstermek zorunda kalmaları, duygusal tükenmişliği artıran önemli bir faktördür (Alston & Chow, 2021). Afet müdahale süreçlerinde sıklıkla karşılaşılan organizasyonel sorunlar ise sosyal hizmet uzmanlarının etkili çalışmasını sınırlamaktadır. Koordinasyon eksikliği, ekiplerin sık sık değişmesi, insan gücü yetersizliği ve lojistik destek sorunları sahada hızlı ve etkili müdahaleleri zorlaştırmaktadır (Koketso vd., 2021; Dickson vd., 2022). Özellikle, afet sonrası sosyal hizmet uzmanlarının yaşlılar, engelliler ve ebeveyn kaybı yaşayan çocuklar gibi dezavantajlı gruplarla çalışırken hem kurumsal hem de duygusal açıdan zorlandıkları görülmektedir (Altun, 2014; Kılıç Ceyhan, 2023). Dominelli (2015), afet müdahalelerinde sosyal hizmetin karşılaştığı en büyük zorluklardan birinin, sosyal hizmet uzmanlarının yalnızca psikososyal destek sağlayan kişiler olarak görülmesi ve yapısal/toplumsal iyileştirme süreçlerinden yeterince yararlanmamasıdır. Oysa Nikku (2015) afet ve felaketlerle mücadelede sosyal hizmet uzmanlarının yalnızca müdahale edici değil, aynı zamanda toplumun yeniden inşasında, kaynaklara erişimde ve savunuculuk çalışmalarında da aktif bir rol üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde Alston ve Chow (2021), sosyal hizmet uzmanlarının COVID-19 gibi küresel afetlerde ön saflarda yer aldıklarını ve afet kavramının yalnızca doğal olaylarla sınırlandırılmayıp, sağlık ve insani krizleri de kapsaması gerektiğini belirtmektedir. Koketso vd. (2021) ise afet bölgelerinde sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştıkları zorlukları detaylı bir şekilde incelemiş ve en önemli sorunların mesleki rol belirsizliği, yetersiz kaynaklar, psikolojik baskı ve karar alma süreçlerine sınırlı katılım olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle sosyal hizmet uzmanlarının afet bölgelerinde yerel yönetimlerle yeterince bütünleşememesi, hizmetlerin sürdürülebilirliğini tehlikeye atmaktadır. Tüm bu bulgular, afet bölgelerinde sosyal hizmet uzmanlarının yalnızca bireysel iyileştirmeye odaklanan psikososyal destek sağlayıcılar olarak değil, aynı zamanda afet risk yönetiminin ve toplumsal dönüşümün önemli aktörleri olarak görülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Hem saha deneyimlerinden hem de literatürdeki önerilerden yola çıkarak, afet sonrası sosyal hizmet uygulamalarının etkinliğini artırmak için organizasyonel yapıların güçlendirilmesi, saha ekipleri arasında sürekliliğin sağlanması ve uzmanların psikososyal dayanıklılığını destekleyen sistemlerin oluşturulması gerekmektedir.

3. Tema: Çocukların Yas Süreci ve Psikososyal Müdahale

Çocukların yas süreci, özellikle afetler gibi travmatik olaylar sonrasında, onların duygusal ve psikolojik iyilik hallerini derinden etkileyen bir dönemdir. Bu süreçte, uygun psikososyal müdahalelerin uygulanması, çocukların sağlıklı bir şekilde yaslarını yaşamaları ve gelecekteki ruhsal sağlıklarının korunması açısından kritiktir. John Bowlby'nin Bağlanma Kuramı' na göre, çocukların güvenli bağlanma figürleriyle ilişkileri, yas sürecinde duygusal düzenlemeyi kolaylaştırır (Bowlby, 2014, 2021). Güvenli bağlanma, çocukların kayıplarıyla

başa çıkmalarında ve duygusal dengeyi sağlamalarında temel bir rol oynar (Karbowa-Płowens, 2021; Luecken, 2000). Çocukların yas sürecinde duygularını ifade etmeleri, travmatik deneyimlerin işlenmesi ve duygusal iyileşme için önemlidir (Mısırlı & Karakuş, 2024). Bu ifade, sözlü iletişimle sınırlı olmayıp, oyun ve sanatsal faaliyetler aracılığıyla da gerçekleşebilir (Keskin & Gürkan, 2006). Yas süreci zaman alıcıdır ve çocukların bu süreçte sürekli desteğe ihtiyaçları vardır (Schonfeld vd., 2024). Uzun vadeli psikososyal destek programları, çocukların yasın farklı evrelerinde ihtiyaç duydukları yardımı alabilmelerini sağlar (Kızıltan & Ulusoy, 2022). Aile içi destek, çocukların yas sürecinde en önemli kaynaklardan biridir. Aile üyelerinin anlayışlı ve destekleyici tutumları, çocukların duygusal iyileşmesini hızlandırır (Ergün, 2005). Profesyonel psikolojik destek, çocukların yas sürecini sağlıklı bir şekilde geçirmeleri için kritiktir. Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT) ve diğer terapi yöntemleri, çocukların yasla başa çıkma becerilerini geliştirmede etkilidir (Kızıltan & Ulusoy, 2022; Ergün, 2005). Okul ortamı ve sosyal aktiviteler, çocukların normal rutinlerine dönmelerine yardımcı olur. Eğitim kurumlarının destekleyici yaklaşımları, çocukların sosyal entegrasyonunu kolaylaştırır (Kızıltan & Ulusoy, 2022; Ergün, 2005). Oyun terapisi, çocukların duygularını ifade etmeleri ve travmatik deneyimlerini işlemeleri için doğal bir yoldur. Bu terapi yöntemi, çocukların yas sürecinde duygusal iyileşmelerine katkı sağlar (Kızıltan & Ulusoy, 2022; Ergün, 2005). Sonuç olarak, çocukların yas sürecinde güvenli bağların kurulması, duyguların ifade edilmesine olanak tanınması ve uygun sosyal destek mekanizmalarının sağlanması, onların duygusal ve psikolojik iyilik halleri için hayati öneme sahiptir. Bilimsel literatür, bu müdahalelerin etkinliğini desteklemekte ve uygulamada rehberlik sunmaktadır.

4. Tema: Çocuk Haklarının Korunması ve İhlaller

Afetler, çocukların haklarının korunması açısından kritik durumlar yaratır. Bu süreçlerde çocukların kaybolma riski artar ve mahremiyetlerinin ihlali gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Bu nedenle, afet sonrası çocukların korunması ve haklarının gözetilmesi büyük önem taşır. Afet sonrasında çocukların kimliklerinin doğru bir şekilde tespit edilmesi, aileleriyle yeniden birleştirilmeleri için esastır. UNICEF ve diğer kuruluşlar, refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş çocuklar için kimlik doğrulama ve aile izleme süreçlerini standartlaştıran rehber ilkeler geliştirmiştir. Bu ilkeler, çocukların güvenliğinin sağlanması ve haklarının korunması amacıyla uygulanmaktadır (Uluslararası Kızılhaç Komitesi, 2004). Afet sonrası çocukların korunması için güvenli alanların oluşturulması gereklidir. Bu alanlar, çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra psikososyal destek almalarını da sağlar. Türkiye'de, afet ve acil durumlar sonrasında çocuklara yönelik psikososyal destek kılavuzları hazırlanmış ve uygulayıcı eğitimleri düzenlenmiştir. Bu kılavuzlar, çocukların güvenli alanlara yerleştirilmesi ve desteklenmesi konusunda rehberlik etmektedir. Ailelerin Bulunması ve Birleştirilmesi: Afetler sırasında ailelerinden ayrı düşen çocukların aileleriyle yeniden birleştirilmesi, çocuk haklarının korunması açısından kritiktir. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu, aile izleme ve birleştirme süreçleri için rehber ilkeler sunmaktadır. Bu süreçler, çocukların aileleriyle en kısa sürede ve güvenli bir şekilde bir araya gelmelerini hedefler (Uluslararası Kızılhaç Komitesi, 2004). Afet sonrası kayıp çocukların izlenmesi ve kayıt altına alınması, onların korunması ve haklarının gözetilmesi için önemlidir. Mobil teknolojiler, bu süreçte etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Örneğin, UNICEF tarafından geliştirilen RapidFTR uygulaması, afet durumlarında kayıp çocukların hızlı bir şekilde kaydedilmesi ve izlenmesi için kullanılmaktadır. Bu tür teknolojiler, çocukların aileleriyle yeniden birleştirilme süreçlerini hızlandırmaktadır (Uluslararası Kızılhaç Komitesi, 2004). Afetler sonrasında çocukların fotoğraflarının izinsiz çekilmesi ve paylaşılması, mahremiyet ihlallerine yol açabilir. Sosyal medya platformlarında çocukların görüntülerinin paylaşılması, etik sorunları beraberinde getirir. Bu nedenle, çocukların fotoğraflarının çekimi ve paylaşımı konusunda etik kurallara uyulması esastır (Güven, 2021; Uzun, 2014). Afet sonrası yardım faaliyetlerinin duyurulması

sırasında, çocukların mahremiyetine saygı gösterilmesi gereklidir. Yardım kuruluşları ve medya, çocukların onurlarını zedeleyebilecek görüntü ve bilgilerin paylaşımından kaçınmalıdır. Bu konuda etik ilkelerin belirlenmesi ve uygulanması önem taşır (Usta ve Yükseler, 2021). Afet bölgelerinde çocukların özel alanlarının korunması, onların psikolojik iyilik halleri için kritiktir. Barınma alanlarında mahremiyetin sağlanması, çocukların güven duygusunu artırır. Bu nedenle, geçici barınma alanlarının tasarımında çocukların özel alanlarına saygı gösterilmelidir (Güven, 2021; Uzun, 2014). Psikososyal destek hizmetleri sunulurken, çocukların paylaştığı bilgilerin gizliliği korunmalıdır. Gizlilik ihlalleri, çocukların güvenini sarsabilir ve destek süreçlerini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, psikososyal destek sunan profesyonellerin etik kurallara uygun hareket etmeleri esastır (Vallance, 2016; Noiseux vd., 2019). Sonuç olarak, afetler sonrasında çocuk haklarının korunması ve ihlallerin önlenmesi için ulusal ve uluslararası düzeyde belirlenen rehber ilkelere uyulması gereklidir. Bu süreçte, çocukların kimlik doğrulama, güvenli alanlara yerleştirilme, aileleriyle birleştirilme ve mahremiyetlerinin korunması gibi konulara özel önem verilmelidir. Ayrıca, etik kuralların uygulanması ve çocukların haklarının gözetilmesi, afet sonrası iyileşme süreçlerinin etkinliği açısından kritiktir.

5. Tema: Deprem ve Afetler Hakkında Farkındalık Çalışmaları

Deprem ve diğer afetler konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla düzenlenen eğitim ve tatbikatlar, özellikle çocuklar için hayati öneme sahiptir. Bu tür eğitimler, çocukların afetlere hazırlıklı olmalarını sağlarken, olası tehlikeler karşısında doğru davranış biçimlerini öğrenmelerine yardımcı olur. Okullarda verilen afet bilinci eğitimleri, öğrencilerin afetler hakkında bilgi sahibi olmalarını ve bu durumlara karşı hazırlıklı olmalarını sağlar. Özellikle Dünya Afet Risklerinin Azaltılması Günü kapsamında düzenlenen etkinlikler, öğrencilerin afet farkındalığını artırmada önemli bir rol oynar. Düzenlenen tatbikatlar, öğrencilerin teorik bilgilerini pratiğe dökerek, afet anında nasıl davranmaları gerektiğini deneyimlemelerine olanak tanır. Bu tür uygulamalar, öğrencilerin afet anında panik yapmadan doğru adımları atabilmeleri için kritiktir. Eğitimlerin etkili olabilmesi için, kullanılan materyallerin öğrencilerin yaş ve gelişim seviyelerine uygun olması gereklidir. Özellikle okul öncesi dönemde, çocukların anlayabileceği düzeyde hazırlanmış materyaller, öğrenme sürecini destekler. Müfredat içerisine entegre edilen afet bilinci dersleri, öğrencilerin düzenli olarak bu konuda bilgi edinmelerini ve bilinçlenmelerini sağlar. Bu dersler, öğrencilerin afetlere karşı hazırlıklı olmalarını destekler (Özmen & İnce, 2017). Drama, çocukların hayal gücünü, empati yeteneklerini ve iletişim becerilerini geliştirir. Afet bilinci eğitimlerinde drama yönteminin kullanılması, çocukların afet durumlarını canlandırarak, bu durumlara karşı duygusal ve bilişsel hazırlık yapmalarını sağlayabilir (Adıgüzel, 2006; Karataş, 2011). Öğrencilerin aktif katılımını teşvik eden yöntemler, öğrenmenin kalıcılığını artırır. Afet bilinci eğitimlerinde öğrencilerin aktif rol alması, bilgilerin daha etkili bir şekilde içselleştirilmesini sağlayabilir. Oyun tabanlı öğrenme, çocukların dikkatini çekerek, öğrenmeyi eğlenceli hale getirir. Afet bilinci eğitimlerinde oyunların kullanılması, çocukların afetlere karşı bilinçlenmesini destekler. Gerçeğe yakın senaryoların canlandırıldığı simülasyonlar, öğrencilerin afet anında nasıl davranmaları gerektiğini deneyimlemelerine olanak tanır. Bu tür çalışmalar, öğrencilerin afet durumlarına karşı pratik beceriler kazanmalarını sağlayabilir (Şahan, 2019). Sonuç olarak, deprem ve afetler hakkında farkındalık oluşturmak amacıyla düzenlenen eğitim ve tatbikatlar, çocukların afetlere karşı hazırlıklı olmalarını ve doğru davranış biçimlerini öğrenmelerini sağlar. Özellikle drama ve oyun tabanlı yöntemlerin kullanılması, çocukların öğrenme süreçlerini destekleyerek, afet bilincinin kalıcı olmasına katkı sağlar.

6. Tema: Psikososyal Müdahale Araçları

Afetler sonrasında, etkilenen bireylerin hem fiziksel hem de psikososyal ihtiyaçlarının karşılanması, iyileşme sürecinin etkinliği açısından kritik öneme sahiptir. Temel ihtiyaçların karşılanması ve psikososyal destek hizmetlerinin eş zamanlı olarak sunulması, afetzedelerin normal yaşamlarına dönmelerini ve uzun vadeli iyilik hallerini sürdürmelerini kolaylaştırır (AFAD, 2019; Bhadra, 2022). Afet sonrası dönemde güvenli barınma alanlarının sağlanması ve temel gıda ihtiyaçlarının hızlı bir şekilde karşılanması, hayatta kalma ve iyileşme sürecinin temel taşlarını oluşturur. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), bu süreçte barınma ve beslenme ihtiyaçlarının hızlı ve etkin bir şekilde karşılanmasının önemini vurgulamaktadır (AFAD, 2019). Ayrıca afet bölgelerinde hijyenik koşulların korunması, salgın hastalıkların önlenmesi ve genel sağlık durumunun iyileştirilmesi açısından büyük önem taşır. Hijyen koşullarının sağlanması, afetzedelerin fiziksel sağlığını korumada hayati bir rol oynar (AFAD, 2019). İletişim kanallarının yeniden tesis edilmesi ise, afetzedelerin yakınlarıyla bağlantı kurabilmesi ve yardım organizasyonlarının etkin bir şekilde koordine edilmesi için elzemdir. AFAD, iletişim altyapısının afet ve acil durumlarda hızla kurulmasının, müdahale ve koordinasyon açısından kritik olduğunu belirtmektedir (AFAD, 2019). Çocuklar açısından oyun alanlarının oluşturulması ve yapılandırılmış etkinliklerin sağlanması, travmatik deneyimlerle başa çıkma süreçlerinde oldukça etkilidir. Oyun, çocuklar için iyileştirici bir araç olup, onların normallik duygularını ve geleceğe dair umutlarını yeniden kazanmalarına yardımcı olur (Akgül, 2019; Bhadra, 2022). Benzer şekilde, Save the Children, UNICEF ve Plan International gibi insani yardım kuruluşlarının 2015 Nepal depreminde yürüttükleri uygulamalarda da çocuk dostu alanların ve oyun merkezlerinin oluşturulmasının çocukların psikososyal iyileşmesine katkı sağladığı bildirilmiştir (Batteux, 2023). Afet sonrası psikososyal destek kapsamında bireysel ve grup terapileri, afetzedelerin duygusal destek almalarını ve topluluk içinde dayanışma hissini pekiştirmelerini sağlar. AFAD'ın rehberinde, bu tür destek görüşmelerinin afetzedelerin psikolojik uyum süreçlerini hızlandırdığı ve toplumsal dayanıklılığı artırdığı vurgulanmaktadır (AFAD, 2019). Nepal'de gerçekleştirilen bir çalışmada da, öğretmenler tarafından verilen psikososyal destek uygulamalarının, ergenlerin umut düzeylerini ve ruh sağlığını olumlu yönde etkilediği gösterilmiştir (Dhital vd., 2019). Hareketli psikososyal destek ekipleri, özellikle ulaşılması güç bölgelerde yaşayan afetzedelere erişim sağlayarak, hizmetlerin kapsayıcılığını artırmaktadır. AFAD, mobil ekiplerin psikososyal destek hizmetlerinin sahada etkili bir şekilde sunulmasında anahtar rol oynadığını belirtmektedir (AFAD, 2019). Psikososyal destek hizmetlerinin sürekliliği ise, çocuklar ve aileler için uzun vadeli iyileşme ve adaptasyon süreçlerinde kritik öneme sahiptir. Çocukların yaşamlarında güvenli alanlar yaratmak, onları yaşam becerileriyle donatmak, dayanıklılık kazandırmak ve barış eğitimi sağlamak, yirmi birinci yüzyılın ortaya çıkan zorluklarıyla başa çıkmalarında destekleyici olacaktır (Bhadra, 2022). Nitekim Amerikan Pediatri Akademisi (AAP), çocuklar için afet sonrası desteğin yalnızca kısa süreli değil, uzun vadede de sürdürülmesi gerektiğini ve bu süreçte çocukların gelişimsel düzeylerinin dikkate alınmasının önemli olduğunu belirtmektedir (Schonfeld vd., 2024). Özellikle okullarla iş birliği yapılması, afetzedelerin okul ortamında desteklenmesi ve akademik uyumlarının sağlanması açısından önemlidir. Yapılan araştırmalar, afet sonrasında okul temelli desteklerin çocukların psikososyal iyileşmesine olumlu katkılar sağladığını göstermektedir (Schonfeld & Quackenbush, 2021; Batteux, 2023).

Sonuç olarak, afet sonrası temel ihtiyaçların hızlı ve etkin bir şekilde karşılanması, fiziksel iyilik hali için gerekli iken; psikososyal destek hizmetleri ise afetzedelerin duygusal ve zihinsel iyileşme süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Psikososyal müdahalelerin yalnızca ilk müdahale döneminde değil, uzun vadeli olarak da sürdürülmesi; birey, aile ve toplum düzeyinde dayanıklılığı güçlendirecektir.

7. Tema: Çocukların Tepkilerini Etkileyen Faktörler

Afetler sonrasında çocukların verdikleri tepkiler, aile desteği, çevresel faktörler ve profesyonel müdahalelerin niteliği gibi çeşitli unsurlardan etkilenir. Ailelerin afet sonrası tutumları, çocukların duygusal tepkilerini doğrudan etkiler. Ebeveynlerin kendi stres düzeyleri ve başa çıkma becerileri, çocukların olayları algılayış biçimlerini şekillendirir. Eğer ebeveynler kendilerini güçsüz, tehlike altında ve çaresiz hissederlerse, çocukların da benzer duygular geliştirmesi muhtemeldir. Bu nedenle, ebeveynlerin duygularını çocuklarıyla paylaşırken, yoğun korku ve endişelerinin çocukları etkilememesine özen göstermeleri önemlidir. Afetler, çocukların alışageldiği fiziksel ve sosyal çevrenin kaybına yol açarak, onların güvende hissetme duygusunu zedeler. Örneğin, ebeveyn kaybı, taşınma veya okula gidememe gibi durumlar, çocukların daha fazla etkilenmesine neden olabilir. Bu nedenle, çocukların en kısa zamanda olağan döneme uyum sağlamaları için güvenli ve istikrarlı bir ortam sunulması esastır (Aile & Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022). Çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevre, afet sonrası tepkilerini ve iyileşme sürecini etkiler. Toplumun afetlere karşı eğitilmesi ve çocuk merkezli yaklaşımların kullanılması, çocukların baş etme gücünü artırır, afet sonrasında etkilenme düzeyini azaltır ve hızla normalleşmelerini sağlar (Akçay Didişen & Demir, 2023). Afetler sonrasında çocukların yaşadığı kayıplarla başa çıkabilmeleri için ailelerin ve sosyal çevrenin desteği kritiktir. Çocukların duygularını ifade etmelerine izin vermek ve onlara destekleyici bir ortam sunmak, iyileşme süreçlerini hızlandırabilir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022). Afet sonrası çocuklara yönelik yanlış müdahaleler, onların psikolojik durumlarını olumsuz etkileyebilir. Örneğin, çocuklara gerçekçi olmayan umutlar vermek veya duygularını ifade etmelerine izin vermemek, travmanın derinleşmesine neden olabilir. Afet bölgelerinde yeterli sayıda uzman bulunmaması veya profesyonel destek hizmetlerinin yetersizliği, çocukların ihtiyaç duydukları psikososyal desteği alamamalarına yol açar. Bu durum, çocukların travma sonrası stres belirtilerinin artmasına ve iyileşme süreçlerinin uzamasına sebep olabilir (Gökler Danışman & Okay, 2017; Özkan Bardakcı, Kaya & Bardakcı, 2025). Eğitimsiz veya deneyimsiz kişilerin afet sonrası çocuklara müdahale etmeye çalışması, istenmeyen sonuçlara yol açabilir. Yanlış bilgilendirme veya uygun olmayan destek yöntemleri, çocukların travmatik deneyimlerini pekiştirebilir. Afet sonrası çocuklarla iletişimde gerçekçi olmayan umutlar vermek veya duygularını bastırmaya zorlamak gibi yanlış uygulamalar, çocukların travma sonrası stres belirtilerini artırabilir. Bu nedenle, profesyonel müdahalelerin etik ve bilimsel temellere dayanması esastır. Sonuç olarak, afetler sonrasında çocukların verdikleri tepkiler, aile desteği, çevresel faktörler ve profesyonel müdahalelerin niteliği gibi çeşitli unsurlardan etkilenir. Bu nedenle, çocukların ihtiyaçlarına duyarlı, bilimsel temellere dayanan ve etik kurallara uygun müdahalelerin gerçekleştirilmesi, onların iyileşme süreçlerini destekleyecektir.

4. Sonuç ve Öneriler

Deprem sonrası çocukların psikososyal durumlarının iyileştirilmesi ve destek süreçlerinin etkili hale getirilmesi hem çocukların hem de toplumsal iyileşmenin sağlanması için kritik bir öneme sahiptir. Çocuklarda sıkça gözlemlenen donukluk, şok, uykusuzluk, alt ıslatma ve travma sonrası stres belirtileri, yaşanan travmanın derinliğini göstermektedir. Çocukların ailelerinden ayrılmama ve doyumsuzluk gibi davranışları ise onların güven arayışında olduklarını ortaya koymaktadır. Bu süreçte sosyal hizmet uzmanlarının rolü belirleyici olmuştur. Ancak görev sürelerinin kısa olması, ekiplerin sürekli değişmesi ve koordinasyonsuzluk gibi sorunlar müdahalelerin etkinliğini sınırlandırmıştır. Bu nedenle uzman ekiplerin görev sürelerinin artırılması ve lojistik altyapının güçlendirilmesi gerekmektedir. Çocukların yas sürecini sağlıklı bir şekilde yönetebilmeleri için güvenli bağların kurulması ve duygularını ifade etmelerine izin verilmesi önemlidir. Grup terapileri ve uzun vadeli destek mekanizmalarının eksikliği bu süreci zorlaştırmıştır. Ailelerin sürece daha fazla

dahil edilmesi ve çocuklara yönelik oyun terapisi gibi yöntemlerin yaygınlaştırılması, iyileşmeyi hızlandıracaktır. Bunun yanı sıra, kayıp çocukların izlenmesi, ailelerinin bulunması ve güvenli alanların oluşturulması süreçlerinde kimlik doğrulama prosedürlerinin hızlandırılması kritik bir öncelik olmalıdır. Ancak, yardım dağıtımları sırasında yapılan fotoğraf çekimleri ve paylaşım gibi uygulamalar, çocuk haklarını ihlal ederek mahremiyetlerini zedelemiştir. Bu gibi durumların önüne geçmek için etik standartların titizlikle uygulanması gerekmektedir. Afet bilinci eğitimleri ve farkındalık çalışmaları, gelecekteki olası afetlerde toplumun dayanıklılığını artırmak için hayati öneme sahiptir. Bu kapsamda, okullarda afet bilinci eğitimleri müfredata eklenmeli, düzenli tatbikatlar yapılmalı ve drama tabanlı öğrenme yöntemleri kullanılmalıdır. Çocukların aktif katılımlarını sağlayan uygulamalı eğitimler, hem afet bilincini artıracak hem de çocukların kendilerini güvende hissetmelerine katkıda bulunacaktır. Temel ihtiyaçların karşılanması, barınma, hijyen ve beslenme gibi fiziksel gereksinimlerin giderilmesi, psikososyal destek müdahalelerinin etkinliğini artıracaktır. Oyun çadırları ve mobil ekipler gibi araçlar çocukların travmayı hafifletmesinde etkili olmuş, ancak bu araçların sürdürülebilirliği sağlanamamıştır. Son olarak, çocukların tepkilerini etkileyen faktörler arasında aile desteği, güvenli ortamların sağlanması ve sosyal çevrenin etkisi öne çıkmıştır. Yanlış müdahaleler ve amatör ekiplerin sahada bulunması ise çocukların yaşadığı travmayı artırmış, profesyonel destek eksikliği bazı bölgelerde sürecin başarısız olmasına neden olmuştur. Afet sonrası çocukların iyileşme süreçlerinde sürdürülebilir destek mekanizmalarının kurulması, sosyal hizmet uzmanlarının kapasitelerinin artırılması ve koordinasyon süreçlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Tüm bu bulgular, afet sonrası hem bireysel hem de toplumsal iyileşmeyi sağlamak için daha kapsamlı ve sistematik bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır.

Değerlendirme/*Evaluation*:
Çift Taraflı Kör Hakemlik Sistemi
Double Blind Refereeing System

Etik Kurul İzni/ *Ethics Committee Permission*: Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Etik Kurulu'nun 18.10.2024 tarih ve 69 nolu kararı ile etik açıdan uygun görülmüştür. / *It was deemed ethically appropriate with the letter dated 18.10.2024 and numbered 69 of Selçuk University Ethics Committee.*

Etik Beyan Metni/ *Ethics Declaration Text:*
Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to during the preparation of this study and that all studies used are cited in the references.

Etik Bildirim/Ethics Notification: info@esosder.org

Yapay Zekâ Kullanımı /Use of Artificial Intelligence:
Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zekâ tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content of the study was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.

Çıkar Çatışması Beyanı/ *Declaration of conflict of interest:*
Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.
There is no potential conflict of interest in this study.

Kaynakça

Adams, R. M., Tobin, J., Peek, L., Breeden, J., McBride, S. & de Groot, R. (2022). The generational gap: Children, adults, and protective actions in response to earthquakes. *Australasian Journal of Disaster and Trauma Studies, 26*(2). http://trauma.massey.ac.nz/issues/2022-2/AJDTS_26_2_Adams.pdf

Adıgüzel, H. Ö. (2006). Yaşantılara dayalı öğrenme, yaratıcı drama ve süreçsel drama ilişkileri. *Yaratıcı Drama Dergisi, 1*(1), 31-38.

AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (2019). AFAD resmi web sitesi. https://www.afad.gov.tr [Erişim tarihi: 6 Aralık 2024].

Agaibi, C. E. & Wilson, J. P. (2005). Trauma, PTSD & resilience: A review of the literature. *Trauma, Violence, and Abuse, 6*(3), 195-216.

Akçay Didişen, N. & Demir, G. (2023). Afet sonrası çocuklarda görülen fiziksel sorunlara yönelik müdahale ilkeleri. In L. Baysan Arabacı and N. Akçay Didişen (Eds.), *Afetlerde çocuk merkezli psikososyal müdahale* (1. baskı, ss. 43-48). Ankara: Türkiye Klinikleri.

Akgül, T. Y. (2019). Neden oyun oynamalıyız. *Görünüm, 5/6*(5/6), 15-23.

Aktaş, A. M. (2002). Kriz durumlarında sosyal hizmet müdahalesi. *Kriz Dergisi, 11*(3), 37-44.

Alakara-Özcan, G. (2018). Afetlerde psikososyal destek hizmetlerinin AFAD'da çalışan sosyal çalışmacılar tarafından değerlendirilmesi [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Altınöz, A. E., & Kaptanoğlu, C. (2018). İnsan kaynaklı kitlesel travmatik olaylar ardından gelişen ruhsal durumlar ve bozukluklar. *Psikiyatride Güncel, 8*(1), 1-8.

Altun, F. (2014). Afetlere yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmetler [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi, 2*(1), 1-15.

Anonim. (2017). Afetlerin çocuk ve ergenler üzerindeki etkileri ve müdahale yaklaşımları. *Turkiye Klinikleri Journal of Psychology - Special Topics, 2*(3), 189-197.

Aral, N. (2023). Depremin çocuklar üzerindeki etkileri. *Çocuk ve Gelişim Dergisi, 6*(11), 93-105.

Aykaç, B., Akdaş, E., Leblebicier, B. Ö., & Meral, H. (2024). Depremin çocuklar üzerindeki psikolojik ve davranışsal etkileri. *Ulusal Özgün Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 21-36.

Basnet, B. K. (2020). Earthquake and its impacts on education: Aftermath Nepal quake 2015. *The European Educational Researcher, 3*(3), 101-118. https://doi.org/10.31757/euer.332

Braun, V. & Clarke, V. (2012). Thematic analysis. In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf and K. J. Sher (Eds.), *APA handbook of research methods in psychology, Vol. 2. Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological* (pp. 57–71). American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/13620-004

Bulut, S. (2010). Depremi direk olarak yaşayan ve okulları yıkılan çocuklarda görülen travma sonrası stres tepkilerinin ve alt boyutlarının üç yıllık boylamsal incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi, 25*(66), 87-98.

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). Sage Publications.

Demirci, H., Bilge, Y., Emiral, E. & Şen, S. (2024). Enhancing recovery in post-earthquake adolescents: Examining the impact of a psychoeducational intervention on traumatic stress symptoms and coping strategies. *Current Psychology, 43*(33), 26983-26996. https://doi.org/10.1007/s12144-024-06333-6

Dursun, E. (2023). Depremin yaş dönemlerine göre çocuk ruh sağlığına etkileri ve hemşirelik bakımı. *Pearson Journal of Social Sciences and Humanities, 8*(26), 800-805. https://doi.org/10.5281/zenodo.10407355

Ergün, N. (2005). Çocuklarda yas. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi, 4*(1), 98-101.

Figley, C. (1995). *Compassion fatigue: Coping with secondary traumatic stress disorder in those who treat the traumatized.* New York: Brunner-Routledge.

Forresi, B., Soncini, F., Bottosso, E., Di Pietro, E., Scarpini, G., Scaini, S., Aggazzotti, G., Caffo, E. & Righi, E. (2020). Post-traumatic stress disorder, emotional and behavioral difficulties in children and adolescents 2 years after the 2012 earthquake in Italy: An epidemiological cross-sectional study. *European Child and Adolescent Psychiatry, 29*(2), 227–238. https://doi.org/10.1007/s00787-019-01370-0

Gökler Danışman, I. & Okay, D. (2017). Afetlerin çocuk ve ergenler üzerindeki etkileri ve müdahale yaklaşımları. *Turkiye Klinikleri Journal of Psychology - Special Topics, 2*(3), 189-197.

Houser, J. (2015). *Nursing research: Reading, using, and creating evidence* (3rd ed.). Burlington: Jones ve Bartlett Learning.

Karabulut, D. & Bekler, T. (2019). Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, 5*(2), 368-376. https://doi.org/10.21324/dacd.500356

Karataş, O. (2011). İlköğretim I. Kademe sosyal bilgiler dersi doğal afet eğitiminde drama tekniğinin öğrencilerin başarılarına etkisi (Deneysel çalışma) [Yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Keskin, G. & Gürkan, A. (2006). Çocukların yas süreci ve psikiyatri hemşiresinin yaklaşımları. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 22*(1), 253-265.

Luecken, L. J. (2000). Attachment and loss experiences during childhood are associated with adult hostility, depression and social support. *Journal of Psychosomatic Research, 49*, 85-91.

Mooney, M., Tarrant, R., Paton, D., Johnston, D. M. & Johal, S. (2020). The school community contributes to how children cope effectively with a disaster. *Pastoral Care in Education, 39*(2018), 1-24. https://doi.org/10.1080/02643944.2020.1774632

Mutch, C. (2021). The role of schools in helping communities cope with earthquake disasters: The case of the 2010–2011 New Zealand earthquakes. In *Earthquake Disasters* (1st ed., pp. 21). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003173328

Noiseux, J., Rich, H., Bouchard, N., Noronha, C. & Carnevale, F. A. (2019). Children need privacy too: Respecting confidentiality in paediatric practice. *Paediatrics and Child Health, 24*(1), 8–12. https://doi.org/10.1093/pch/pxy047

North, C. S., Surís, A. M. & Pollio, D. E. (2021). A Nosological Exploration of PTSD and Trauma in Disaster Mental Health and Implications for the COVID-19 Pandemic. *Behavioral Sciences, 11*(1), 7. https://doi.org/10.3390/bs11010007

Orengo-Aguayo, R., Dueweke, A. R., Nicasio, A., de Arellano, M. A., Rivera, S., Cohen, J. A., Mannarino, A. P. & Stewart, R. W. (2022). Trauma-focused cognitive behavioral therapy with Puerto Rican youth in a post-disaster context: Tailoring, implementation,

and program evaluation outcomes. *Child Abuse and Neglect, 129*, 105671. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105671

Özer, M. (2023). Education policy actions by the Ministry of National Education after the earthquake disaster on February 6, 2023 in Türkiye. *Bartın University Journal of Faculty of Education, 12*(2), 219-232. https://doi.org/10.14686/buefad.1261101

Özkan Bardakcı, M., Kaya, Ç. S., & Bardakcı, Ş. (2025). Examination of post-earthquake trauma levels of individuals affected by February 6, 2023 earthquakes. Disaster Medicine and Public Health Preparedness, 19, e169. https://doi.org/10.1017/dmp.2025.10082

Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research and evaluation methods* (4th ed.). Sage Publications.

Raccanello, D., Vicentini, G., Rocca, E., Hall, R. & Burro, R. (2023). Preparing children to cope with earthquakes: Building emotional competence. *British Journal of Psychology, 114*(4), 771-1018. https://doi.org/10.1111/bjop.12661

Seay, K. D. & McRell, A. S. (2021). Child welfare services response to COVID-19: Addressing face-to-face contacts. *Journal of Child and Family Studies, 30*, 2055-2067. https://doi.org/10.1007/s10826-021-02000-7

Smith, J. A., Flowers, P. & Larkin, M. (2009). *Interpretative phenomenological analysis: Theory, method, and research.* Sage Publications.

Smith, J. A. & Eatough, V. (2007). Interpretative phenomenological analysis. In *SAGE Publications.*

Sönmez, M. B. (2022). Depremin psikolojik etkileri, psikolojik destek ve korkuyla baş etme. *TOTBİD Dergisi, 21*, 337-343.

Streubert, H. J. & Carpenter, D. R. (2011). *Qualitative research in nursing* (5th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams ve Wilkins.

Tang, W., Xu, D. & Xu, J. (2020). Impact of earthquake exposure, family adversity, and peer problems on anxiety-related emotional disorders in adolescent survivors three years after the Ya'an earthquake. *Journal of Affective Disorders, 273*, 215–222. https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.04.002

Tanrikulu, A. B. & Kayaoglu, K. (2024). Prevalence and determinants of probable posttraumatic stress disorder among university students eight months after the 2023 Kahramanmaras earthquake doublet. *Dusunen Adam Journal of Psychiatry and Neurological Sciences, 37*(2), 102-110. https://doi.org/10.14744/DAJPNS.2024.00245

Usta, E. & Yükseler, M. (2021). Afetlerde sosyal medya kullanımı ve etik ikilemler: İzmir Seferihisar depremi örneği. *Afet ve Risk Dergisi, 4*(2), 249-269. https://doi.org/10.35341/afet.981246

Vallance, A. K. (2016). 'Shhh! Please don't tell…' Confidentiality in child and adolescent mental health. *BJPsych Advances, 22*(1), 25-35. https://doi.org/10.1192/apt.bp.114.013854

Yeon, D.-H., Chung, J.-B. & Im, D.-H. (2020). The effects of earthquake experience on disaster education for children and teens. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 17*(15), 5347. https://doi.org/10.3390/ijerph17155347

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.